

DOI 10.26886/2311-4517.7(92)2023.5

УДК 793.33 «19/20»

РОЗВИТОК БАЛЬНОЇ ХОРЕОГРАФІЇ В УКРАЇНІ, У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ - ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Тетяна Сергіївна Павлюк, доктор мистецтвознавства, професор

<https://orcid.org/0000-0002-3940-9159>

e-mail: 24caratsofart@gmail.com

Київський національний університет культури і мистецтв, Україна, Київ

Мета статті – проаналізувати процеси розвитку бальної хореографії в Україні, у другій половині ХХ – початку ХХІ століття. **Методологія дослідження** базується на принципах об'єктивності, історизму, багатофакторності, системності, комплексності, розвитку та плюралізму, а для досягнення мети – використані методи наукового пізнання: проблемно-хронологічний, конкретно-історичний, статистичний, описовий, логіко-аналітичний. **Наукова новизна** полягає в дослідженні та аналізованні тенденцій розвитку бальної хореографії в Україні, у другій половині ХХ – початку ХХІ століття. **Висновки.** Специфікою формування вітчизняної бальної хореографії є його тривале існування в системі художньої самодіяльності. Найбільш вагомим періодом його повоєнного відродження були 1960–70–ті роки. Внаслідок послаблення ідеологічного тиску за часів хрущовської відлиги та після проведення Всесвітнього фестивалю молоді (1957 р.) активізувалось поширення зарубіжної танцювальної культури. Радянська бальна хореографія саме в цей період набула своєї сталості, організаційної структурованості, масового поширення і змістовного збагачення. Це зумовило своєрідність вітчизняної системи самодіяльного хореографічного мистецтва, де одночасно

із міжнародними бальними танцями впроваджувались новоутворені хореографічні бальні форми псевдоетнічного походження (радянська програма бальних танців).

У радянські часи в Україні виокремилися декілька областей, де бальний танець зазнав активного розвитку. Центрами мистецтва бальної хореографії стали Київ, Харків, Львів, Донецьк, Полтава, Запоріжжя, Севастополь та деякі інші великі міста країни. У ролі тренерів, керівників аматорських та професійних колективів, представники вищезазначених шкіл з успіхом передають наступному поколінню набутий досвід, що надає право говорити про спадковість виконавських і тренерських традицій у бальній хореографії та існування в Україні регіональних шкіл бального танцю.

Ключові слова: бальна хореографія, бальний танець, європейська та латиноамериканська програми бальних танців, сценічний бальний танець, конкурсний танець.

Pavliuk Tetiana S., Doctor of Arts, Professor, The development of ballroom choreography in Ukraine in the second half of the 20th - early 21st centuries / Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine

The purpose of the article is to analyze the processes of development of ballroom choreography in Ukraine in the second half of the 20th – early 21st centuries. **Research methodology** are an organic set of basic principles of research: objectivity, historicism, multifactority, systemicity, complexity, development and pluralism, and to achieve the goal, the following methods of scientific knowledge are used: problem-chronological, concrete historical, statistical, descriptive, logical- analytical. **The scientific novelty** consists in the study and analysis of trends in the development of ballroom choreography in Ukraine in the second half of the 20th – early 21st centuries. **Results.** The specificity of the formation of

domestic ballroom choreography is its long existence in the system of amateur artistic activity. The most significant period of its postwar revival was the 1960s and 1970s. As a result of the weakening of ideological pressure during the Khrushchev Thaw and after the World Youth Festival (1957), the spread of foreign dance culture intensified. It was during this period that Soviet ballroom choreography gained its stability, organizational structure, mass distribution, and substantive enrichment. This led to the originality of the domestic system of amateur choreographic art, where newly formed choreographic ballroom forms of pseudo-ethnic origin (the Soviet ballroom dance program) were introduced simultaneously with international ballroom dances.

In Soviet times, several regions in Ukraine stood out where ballroom dance was actively developed. Kyiv, Kharkiv, Lviv, Donetsk, Poltava, Zaporizhzhia, Sevastopol and some other major cities of the country became centers of ballroom choreography. Today, in the role of coaches, leaders of amateur and professional groups, representatives of the above-mentioned schools successfully pass on the experience gained to the next generation, which gives the right to speak about the heritage of performing and coaching traditions in ballroom choreography and the existence of regional ballroom dance schools in Ukraine.

Key words: *ballroom choreography, ballroom dance, European and Latin American ballroom dance programs, stage ballroom dance, competitive dance.*

Актуальність теми дослідження. На відміну від світового процесу становлення та поширення бальної хореографії, розвиток бального танцю за радянських часів зазнав багато перешкод. Тому без аналізу радянського періоду розвитку бальної хореографії важко уявити, а ще складніше зрозуміти тенденції, особливості та проблеми функціонування сучасного вітчизняного бального танцю. Не зважаючи

на доволі пізню інституціоналізацію радянської бальної хореографії, що припала на останню третину ХХ ст. (створення професійних бально–спортивних організацій, аматорських об'єднань, клубів, внесення бальних танців у систему загальної та спеціальної освіти тощо), на сьогодні можна констатувати наявність вітчизняних регіональних шкіл бального танцю. Саме вони зумовлюють специфіку розвитку цього виду мистецтва в Україні, з одного боку, відштовхуючись від світових стандартів, з іншого – змагаючись за високий статус бальної хореографії у місцевому соціокультурному житті.

Впродовж тривалого часу багато фахівців (Д.Д. Базела, М.В. Бевз, М.В. Богданова, О.М. Вакуленко, Н.О. Горбатова, О.В. Касьянова, М.Є. Кеба, А.І. Крись, Л.В. Шестопап та ін.) розглядали вищезазначене питання побіжно, тому **актуальність** дослідження зумовлена необхідністю аналізування розвитку бальної хореографії в Україні, у другій половині ХХ – початку ХХІ століття, що є важливим для розвитку хореографічної науки і практики.

Історично склалося так, що протягом тривалого часу Україна, разом з іншими радянськими республіками та утвореними після Другої світової війни країнами «соцтабору», була відірвана від світового бально–хореографічного руху. Останній, як типовий приклад буржуазної культури, отримував негативні оцінки та критичні зауваження тодішнього керівництва СРСР та преси. Становлення освітньої та конкурсної хореографічної системи в Радянському союзі, у тому числі в УРСР, здійснило важку еволюцію від абсолютного заперечення «західних» танців у 1920–ті рр. до поступового зближення місцевої хореографічної культури зі світовими тенденціями. Переламними для бальної хореографії стали часи відлиги та особливо початок 1970–х рр. Саме тоді, за зауваженням

Л. Шестопал, бальний танець «став на шлях компромісного, з політико–ідеологічного погляду державно–партійної номенклатури, розвитку, що поєднував опанування стандартизованих західних танців та танців радянської програми» [17, с. 93].

Наказ №171 від 6 квітня 1970 р. тодішнього міністра культури СРСР Катерини Фурцевої давав настанову міністерствам культури союзних республік «вжити заходів до активнішого впровадження радянської танцювальної культури в побут молоді, широкої пропаганди кращих зразків нових радянських і зарубіжних бальних танців, посилити контроль за програмами і репертуаром музичного супроводу танцювальних балів, вечорів і т. п.; піклуватися про створення популярних радянських танців, які відповідають високим ідейно–художнім вимогам і естетичним нормам, ширше залучати до створення сучасних бальних танців провідних хореографів, викладачів бальних танців, актив художньої самодіяльності та народні хореографічні колективи, систематично проводити замовлення і закупівлю нових танців...» [9].

Окрім розпорядження про перший Всесоюзний конкурс виконавців бальних танців, цей документ містив вказівку про проведення у 1972 р. Всесоюзного конкурсу з нових, «соціалістичних» бальних танців і музики до них. Тому, поки зарубіжні танцюристи вдосконалювали себе в десятці номерів європейської і латиноамериканської програми, радянські хореографи створювали постановки, покликані, за задумом партійних ідеологів, «покращувати дозвілля трудящих і відповідати принципам соціалістичної естетики і моралі» [9]. Радянський репертуар бальних танців складався зі спеціально створених номерів, що переважно відштовхувалися від пісенно–танцювальної творчості народів різних республік: «Калінка», «Повільний російський», «Український бальний», «Аеліта», «Ялінка»,

«Дагестаночка», «Сурські ритми», «Полька–янка», «Дозвольте запросити», «Корякський бальний», «Ку–ка–ре–ку», «Туяна», «Андижанська полька» та багато ін. Також було схвалено виконання дозволених цензурою та «облагороджених» через вилучення найбільш відвертих рухів танців європейської та латиноамериканської програм (вальс, повільний вальс, полька, мазурка, повільний та швидкий фокстрот, танго, ча–ча–ча, самба) [7].

На нашу думку, наслідками функціонування сформованої творчо–наукової школи є вироблення виконавської стилістики, усталеної та специфічної методики викладання, зрештою, наукової парадигми, яка б обґрунтовувала ті чи інші погляди на нагальні проблеми бальної хореографії (наприклад, дискусії щодо значення поняття «бальний танець» стосовно його побутових, сценічних і спортивних модифікацій, щодо підготовки кадрів – виконавців, викладачів, балетмейстерів, тренерів, щодо вимог до організації конкурсів і турнірів тощо).

Варто підкреслити, що поняття «школа бальної хореографії» є комплексним, воно містить певну парадигму дослідження бальної хореографії, принципи організації освіти, стилі виконавства, що утворилася у результаті спільної діяльності кафедр хореографії ВНЗ, художніх керівників театрів танцю, організаторів танцювальних студій та тренерів клубів спортивно–бального танцю. Школи бальної хореографії розвиваються завдяки застосуванню авторських методик та художньо–естетичних принципів педагогів–хореографів, які стали лідерами в тому чи іншому регіоні України.

Чимало інформації щодо становлення бальної хореографії та формування навчально–методичних центрів цього виду мистецтва в Україні за радянських часів і періоду незалежності України зібрав дослідник танцю Олександр Куценко. Предметом наукових розвідок

цього історика бальних танців є не лише збір фактичного матеріалу, а й дослідження загальної динаміки процесів поширення бальної хореографії у пострадянському регіоні [11].

На основі аналізу науково–історичної літератури та через інтерв'ювання видатних вітчизняних хореографів можна констатувати, що в Україні, починаючи ще з радянських часів, сам розвиток бальної хореографії не був однорідним. В УРСР виокремилися кілька регіонів, де бальний танець зазнав активного поширення через сприятливі умови та завдяки діяльності хореографів–ентузіастів. Найзначнішими, на нашу думку, є київська, харківська, донецька, львівська, центрально–українська та севастопольська школи. Розглянемо специфіку кожної з них.

У витоків *київської школи бального танцю* (початок 1960–х рр.) стояли Федор Васильєв (будинок культури «Більшовик» в Пушкінський парку), а також Анатолій Чайковський (Міський будинок народної творчості, нині Кафедральний собор св. Олександра, вул. Костельна, 17). Там танцювали відомі на той час виконавці бальних танців Борис Калініченко і Ольга Хромченко, Валерій Назеретян і Таїсія Даниленко, Валерій Корзинін і Валентина Меньяйленко (Федорчук). Згодом Валерій Корзинін очолив ансамбль бального танцю «Ритм» на базі Жовтневого палацу, а Борис Калініченко почав працювати у Будинку культури заводу «Ленінська кузня». В ансамблі бального танцю «Каштан» Б. Калініченко продовжив не тільки педагогічну діяльність, а й власну танцювальну кар'єру, виступаючи в парі зі своєю ученицею Ольгою Костюк. В основний склад колективу «Каштан» входили Олег Шумаєв, Наталія Кіндзерська, Валерій Захарченко, Олексій Захарченко, Петро Ломако, Леонід Верлан, Аркадій Курлянд, Марина Андрусенко та ін. Ці талановиті танцюристи

згодом присвятили себе професійній бальній хореографії та стали відомими тренерами.

У 1975 р. в Києві пройшов II Всесоюзний конкурс, в якому взяла участь величезна кількість виконавців бального танцю. Подія складалася з декілька етапів з відбірковими турами. Українська столиця гідно прийняла гостей та учасників турніру та показала зрілість власної бально-хореографічної школи. Журі очолювали Костянтин Сергєєв, представник Ленінградського хореографічного училища імені А. Я. Ваганової, і Іліко Сухішвілі, художній керівник Державного ансамблю народного танцю Грузії [15, с. 387]. Учасники конкурсу виконували по шість танців радянської та міжнародної програми за вибором.

Значущий внесок у розвиток бальних танців у Києві зробили Валерій Корзинін та Валентина Меньяйленко (Федорчук). Їх спільний танцювальний шлях тривав 16 років. В. Корзинін та В. Меньяйленко були однією з перших вітчизняних пар, що почали виїжджати на закордонні змагання (перший турнір, у якому було взято участь, відбувся у Чехословаччині). У 1972 р. в умовах серйозної конкуренції пара посіла перше місце на Першому Українському республіканському конкурсі (загалом свої програми презентували 73 танцювальні пари з усіх областей та регіонів України). Найбільш важливим періодом спільної праці для пари Корзинін–Меньяйленко стали поїздки на Всесоюзний конкурс «Янтарна пара» в Прибалтиці, де вони неодноразово ставали учасниками та переможцями. Згодом Валерій Корзинін продовжив роботу в Жовтневому палаці, а Валентина Меньяйленко, після паузи через народження дитини, у 1983 році заснувала свій танцювальний колектив при Будинку культури «Більшовик». Серед найкращих учнів В. Меньяйленко можна відмітити: Наталію Беднягіну, Ігоря Шнуренка, Іллю Сидоренка та Юлію

Окропирідзе, Віталія Руденка, Олену Дибань, Олену Федорчук (доньку Валентини Федорчук) та відомого на весь світ танцюриста–легенду В'ячеслава Крикливого.

В'ячеслав (Славік) Крикливий (нар. у 1976 р., нині мешкає у Нью–Йорку) першим з танцюристів пострадянського простору увійшов до шістки кращих пар світу. Він народився у місті Запоріжжя у родині медиків. Восени 1987 р. В'ячеслав переїхав з сім'єю до Мелітополя, де і розпочав займатися бальними танцями. Після закінчення середньої школи навчався у КНУКіМ з 1996 по 1998 рр. (1–2 курс). У київський період розпочалася його професійна танцювальна кар'єра. Спеціалізуючись на латиноамериканських танцях, він став вихованцем Валентини Федорчук (Меняйленко). Славік Крикливий і його тодішня партнерка Олена Федорчук здобули знакових результатів на всеукраїнських та міжнародних змаганнях, що проходили в Україні (Odesa Open 1997, Yalta Open 1997, Kyiv Open 1997, Lviv Open Competition 1998, Чемпіонат України 1998 р., де посіли перше місце тощо).

У 1998 р. Славік Крикливий виїхав до Бельгії, оскільки отримав запрошення від чемпіонки світу Джоанни Люніс (Joanna Leunis), яка на той момент шукала партнера. Разом із Джоаною Люніс В. Крикливий став чемпіоном світу серед аматорів у латиноамериканській програмі (2000 р.). У тому ж році пара виборола найвищі нагороди на Відкритому чемпіонаті Британії (Блекпул) та чемпіонаті Європи IDSF. Незабаром пара припинила сумісну діяльність, і Славік переїхав до Нью–Йорку.

Після початку професійної кар'єри В. Крикливий здобув низку титулів, танцюючи із різними партнерками. Особливо успішним був його творчий союз із колишньою харківчанкою Каріною Смірною (Karina Smirnoff), що тривав до 2005 р. [18].

Славік Крикливий став героєм документального фільму датських режисерів Крістіан Бонк (Christian Bonke) та Андреас Кофоед (Andreas Koefoed). Фільм отримав схвальні відгуки критиків та декілька серйозних призів на кінофестивалях. У центрі оповіді кілька місяців з життя Славіка Крикливого та його тодішньої партнерки Ганни Мельникової. Через підглядання за буднями танцівників глядачі знайомляться з усіма труднощами, що спіткають професіоналів бального танцю — важка праця, нервова й фізична напруга, переїзди, внутрішні конфлікти та хвилини слави на паркеті. В. Крикливий також знімався у відомому художньому фільмі Пітера Челсома «Давайте потанцюємо» (2004 р.).

За визнанням преси та фахівців В. Крикливому властивий унікальний стиль танцювання, який наприкінці 1990–х рр. виокремлював його на тлі інших танцюристів. Неповторна стилістика латиноамериканської програми Славіка Крикливого стала феноменом у світі бальної хореографії і предметом для наслідування серед аматорів і професіоналів. Незмінною залишається концептуальна позиція В. Крикливого щодо ролі та значення бальної хореографії. У різноманітних інтерв'ю танцюрист неодноразово підкреслював, що бальні танці – це не спорт, а мистецтво, і подальший розвиток цього виду хореографії має відбуватися саме через посилення її образно–художньої складової [18].

Окрім уже вказаних представників київської школи, активну діяльність у 1970–80–х рр. розпочали й наступні майстри бального танцю: Олександр Кулак, Валерій Захарченко, Світлана Коломієць, Сергій Набатов, Марина Андрусенко. У 1990–х рр. з'явилася нова хвиля хореографів: Дмитро Базела, Мирослав та Алла Кеба, Сергій Марченко та Олена Павлова, Володимир Стадніков та Наталія Крупа, Віталій та Вероніка Григорович, Володимир Пекарев. Серед

наступного, молодого покоління педагогів бального танцю помітні позиції посіли Олена Федорчук, Ігор Шнуренко, Віталій Руденко, Олена Дибань, Катерина та Максим Буланний, Олена Мартинюк, Наталія Беднягіна та Роман Миркін, Олена та Руслан Головащенко, Сергій та Оксана Кравчук, Анастасія Федчишина та багато ін.

Варто зазначити, що одним із лідерів у київському бально-хореографічному осередку залишається клуб «Київський Данс-Центр» (його провідними тренерами є Юрій та Яна Васютяки). Їх вихованці неодноразово ставали фіналістами наймасштабніших чемпіонатів, зокрема Blackpool, UK Open Championships: Антон Авраменко та Ганна Каплій, Євген Величенко та Дар'я Белікова, Антон Нестерко і Дар'я Марющенко, Олександр Кравчук та Олеся Гецько, Олександр Почтаренко і Анастасія Богуславська, Владислав Степурко та Даяна Васютяк.

Загалом столична школа бальної хореографії є центром танцювального життя України: вона налічує десятки клубів, гуртків і шкіл для різних вікових груп і категорій професіоналів і аматорів — від наймолодших учнів і студентів вишів до пенсіонерів, захоплених цим видом мистецтва.

Найбільш успішними столичними колективами є: «Динамо-Київ» (тренер Святослав Влох); Школа танців Федорчук (тренери – Валентина Федорчук та Олена Лемішко); КСТ «Фаворит» (тренери – Володимир Стадніков та Наталія Крупа); танцювально-спортивний клуб «Астра» (тренери – Віталій та Вероніка Григорович); КСТ «Аматор-спорт-данс» (тренери – Мирослав Кеба та Алла Кеба); Клуб спортивних бальних танців «Калейдоскоп» (керівник – Дмитро Базела); Школа спортивного бального танцю «Гранд-Дует» (тренери – Марина Андрусенко та Олексій Грабовський); Танцювальний Центр «Максимум» (тренери М. Буланний, К. Спаситель); «Шанс» (тренери –

Р. Міркін і Н. Беднягіна); «Фавор» (тренери – Р. Головащенко та О. Головащенко); «Inter–Dance» (тренери – Д. Річка, О.Мартинюк); «Рік Роуз» (тренери – В. Кравчук, Є. Колесніченко); «Супаданс» (тренери – О. Бойко, І. Соронович, І. Кобюк); «Реверанс» (тренери – О. Кравчук та С. Кравчук, А. Федчишина); «Dance Avenue» (тренери – І. Григор'єва, Д. Єгоров); «Данс Стилль» (тренери – І. Левіт, В. Руденко); «Формула танцю» (тренер – Т. Живков); «Міф» (тренери – О. Савков, О. Дибань); «Stardance» (тренери – Н. Костильова, Д. Коростишев); «Flash Crystal» (тренер – П. Мурзін), школа танців і фітнесу «BIG Dance», «Release education» (програма інноваційної позашкільної освіти, яка, окрім інших компонентів, містить форми бальної хореографії; керівництво танцювальної студії – Влад Яма, Дмитро Коляденко, Лана Тіграна), а також танцювальні студії «Ренесанс», «Concord», «Dance Maximim» та багато інших [1, с. 82].

Велике значення бальна хореографія має у культурному житті міста Харкова. Фактичним засновником *харківської школи бального танцю* стала Ізабелла Назарова, яка на початку 1970–х рр. на базі Палацу культури та техніки Харківського тракторного заводу заснувала ансамбль «Квітень» – перший колектив бального танцю у місті. (Нині його керівниками є Олексій Леонтьєв та Світлана Тахтамишева, абсолютні чемпіони України у 2000–2001 рр. зі стандартної і латиноамериканської програм, які виховали чимало видатних виконавців бальних танців) [5].

Видатним діячем харківської школи став хореограф і педагог Олексій Литвинов. Він почав займатися бальними танцями у 1968 р., коли йому виповнилося 14 років. Учителями О. Литвинова були Станіслав Шкляр та Ірина Чубарець (Київ), Юрій та Ольга Симонови (Ленінград), Станіслав Попов (Москва). Вирішивши присвятити себе бальній хореографії професійно, О. Литвинов у парі з Ольгою Балюк

(у майбутньому – Литвиною) створив у 1979 р. клуб бального танцю «Горизонт» на базі ДК «Металіст» (пізніше ДК «Залізничник», де були краще облаштовані приміщення для занять).

Олексій Литвинов став реформатором у галузі бально–хореографічної освіти. Він перший у Радянському Союзі почав займатися з дітьми віком від 7 до 12 років (до цього у СРСР до гуртків бального танцю приймали підлітків від 14 р.). У результаті багатолітньої роботи він розробив власні методичні принципи та методи, які пасували дитячому віку. Окрім того, О. Литвинов враховував творчо–індивідуальні особливості кожного учня, створюючи хореографічні композиції під кожну пару (загалом понад 25 тис. індивідуальних програм), що за радянських часів було видатним явищем у педагогіці танцю. Разом із дружиною О. Литвиною, а також талановитими учнями Леонідом Плетньовим та Лілею Усик вони виховали не одне покоління талановитої молоді (усього понад 2 тис. танцівників). Звідси вийшли такі відомі виконавці бальних танців, як Тетяна й Альберт Лисенко, Олег Кочнев й Ольга Лазебна, Олег Негров и Дар'я Чеснокова, Сергій Міліція та багато інших. Окрім того, як завідувач кафедри бальної хореографії Харківської державної академії культури, О. Литвинов підготував багато високофахових вчителів бальної хореографії.

Колектив О. Литвинова плідно працював навіть у ті роки, коли бальна хореографія зазнала політичних утисків. До 1985 р. конкурси в Харкові проходили напівлегально. У них брали участь учні Вадима Єлізарова з Криму, Петра Горголя з Полтави, Станіслава Попова з Москви та ін. Згодом ансамбль «Горизонт» почав працювати як театр–студія, де танцюристи виконували не стандартизовані програми, а висококласні хореографічні постановки.

Після перебудови «Горизонт» почав виїжджати на зарубіжні танцювальні турніри. На жаль, блискучі успіхи вихованців О. Литвинова спричинили й втрати для харківської школи бальних танців: талановитих танцюристів активно запрошували на роботу за кордон, у результаті чого на початку 1990–х рр. відбулася хвиля еміграції, і Україна втратила багато потужних виконавців.

Попри фінансові, організаційні труднощі та проблеми зі здоров'ям О. Литвинов до самої смерті у 2014 р. продовжував активну діяльність. Окрім роботи в «Горизонті» та ХДАК, він брав участь в організації та проведенні хореографічних проектів на телебаченні: «Танці з зірками», «Танцюють всі», «Майданс». Олексій Литвинов зробив величезний внесок в розвиток бальної хореографії в Україні й становлення харківської школи бального танцю як потужної бази для підготовки виконавців міжнародного класу, він отримав звання Заслуженого працівника культури України [14].

Традиції харківської школи бальної хореографії розвивають також інші колективи міста, зокрема клуб спортивно–бального танцю «Силует» (організований у 1991 р.), клуб спортивного танцю «Альянс» (створений у 1995 р. Андрієм Оксененком та його колегами), а також «Імідж», «Lisabond», «Alex», «Фаворит», «Грація», «Dance Breeze» та багато ін. [1, с. 83].

Південно–східна вітчизняна школа бальної хореографії представлена також у Запоріжжі. Вона виникла досить рано (на початку 1960–х рр.) завдяки зусиллям двох танцівників – Льва Рубінштейна (вихованця ленінградських хореографів) та Віктора Корженевича (він переїхав з Новосибірську). Л. Рубінштейн відкрив школу танців у міському Палаці піонерів, а В. Корженевич працював у палаці культури Дніпровського електродного заводу. Вже наприкінці 1960–х рр. у Запоріжжі з'явилися професійні танцюристи–хореографи:

Лариса Бочкович, Віктор Папуша та ін., які виховували молодше покоління, серед яких Олексій Одуд, Надія Бандурка (Нікітіна), Григорій Бондаренко, Валентина Рогата (Бондаренко), Микола Саприкін, Олександр Часів, Володимир Нікітін, Людмила Зелена, Олександр Щербань тощо.

На початку 1970–х рр. найбільш відомими в Запоріжжі були два ансамблі бального танцю: «Промінь» (організований у 1967 р. при ДК Енергетиків, керівник Лариса Бочкович, а з 1975 р. – Валентина і Григорій Бондаренко) і ансамбль бального танцю «Юність» (керівник Віктор Корженевич). Наприкінці 1970–х рр. обидва ансамблі вели інтенсивну концертну діяльність, були учасниками та призерами республіканських конкурсів і оглядів художньої самодіяльності. Згодом почали проводити спеціалізовані конкурси бальних танців, зокрема, щорічно відбувався турнір «Промінь».

Школа бального танцю у Донецькому регіоні представлена, насамперед, педагогом–хореографом Олексієм Ждановським (м. Шахти). Його вихованці, наприклад, Ірина Чубарець і Станіслав Шкляр, досягли високих результатів у тренерській та виконавській діяльності. Примітно, що Олексій Жданівський вів на Донецькому телебаченні передачу, присвячену бальній хореографії. Він розповідав про окремі танці, їх головні рухи та фігури, демонструючи техніку їх виконання разом з парами свого танцювального колективу.

Плідно працювали В'ячеслав Погорєлов (він очолював колектив на базі танцювального залу «Юність» у м. Донецьку), Ігор Масс, Володимир і Світлана Ковшови (вони керували гуртком у Донецькому палаці піонерів). Багато зусиль з розвитку бальної хореографії в регіоні доклав Сергій Дороговцев. У місті Єнакієво становлення спортивно–бального танцю пов'язане з ім'ям Олексія Одуда, що танцював у парі з Валентиною Рябошапкою.

Олена та Олег Касьянови також є вихідцями з донецької школи бального танцю, хоча період їхньої викладацької діяльності пов'язаний з Києвом. Олег Касьянов почав займатися у 1963 р. у донецького педагога Йосифа Мельника, фактичного засновника місцевої школи бальних танців. Згодом О. Касьянов закінчив Донецьке культпросвітучилище. З 1970 р. танцював у парі зі своєю ученицею та незабаром дружиною Оленою Касьяновою. Був керівником ансамблю бального танцю у донецькому палаці культури шахти ім. Горького. Олена Касьянова викладала у Будинку народної творчості. На початку 1970–х рр. пара досягла значних успіхів на турнірах і конкурсах союзного масштабу.

У 1974 р. Касьянови переїхали до української столиці, оскільки продовжили підвищувати свою кваліфікацію у Київському інституті культури та мистецтв. Їхніми педагогами стали не тільки київські фахівці, а й білоруські майстри – Макс і Лідія Кац, які запрошували на стажування найкращі пари Радянського Союзу. У 1975 р. Олег і Олена Касьянови стали срібними призерами 2–го Республіканського конкурсу виконавців бального танцю (Запоріжжя), після якого по Україні було масово відкрито нові гуртки з бальної хореографії навіть у провінційних містечках.

У 1980–ті рр. пара починає роботу в якості викладачів вишу (Київський інститут культури та мистецтв). Після захисту кандидатської дисертації з мистецтвознавства, де вперше було досліджено шляхи розвитку бального танцю у радянських соціокультурних реаліях 1920–40–х рр., О. Касьянова продовжила педагогічну роботу на кафедрі бальної хореографії. З 1994 р. по 2008 р. вона працювала завідуючою кафедри, водночас у період 1996–1998 рр. займала посаду декану факультету режисури і хореографії Київського університету культури та мистецтва. О. Касьянова є

розробником багатьох спеціалізованих дисциплін, зокрема «Історія бального танцю», «Композиція синтезованих сценічних форм бального танцю», «Методика викладання спеціальних дисциплін», «Методика організації навчального процесу в мистецьких навчальних закладах», «Методика організації хореографічних закладів» та ін. На сьогоднішній день Олена Касьянова працює у Національній музичній академії України ім. П. І. Чайковського, де викладає наступні курси: «Історія хореографічного мистецтва», «Хореографія», «Танець». Таким чином, Олена Касьянова, що є представником донецької школи бальних танців, є не лише високофаховим педагогом, а й методистом і науковцем, зробивши величезний внесок у процес теоретичного осмислення бальної хореографії як виду мистецтва [13].

Відомими танцівниками донецької школи були також Ігор і Вікторія Колчини, Вадим Постніков, Ольга Башкатова, що стали успішними тренерами. Серед діючих професійних виконавців донецької школи виділяються Максим Буланний та Катерина Спаситель, які нині мешкають у Києві, вони є організаторами дитячого клубу спортивного танцю «Максимум».

Кримська школа бальної хореографії виникла в 1970–х рр. завдяки діяльності В. Єлізарова та Н. Маршевої у Севастополі. Вадим Єлізаров (Народний артист України, Заслужений працівник культури України) разом з дружиною та партнеркою Ніною Єлізаровою у 1978 р. створили спортивно–танцювальний клуб «Вікторія», на базі Морського заводу ім. С. Орджонікідзе. У 1990 р. ансамбль перебазувався в Палац піонерів у Севастополі. З цього центру бальної хореографії вийшли Юрій Сенченко та Тетяна Орлова, Олександр та Олена Гейтхман, Ірина та Олег Федорови. Наступне покоління танцівників — Денис та Наталя Єлізарови, Олександр Єлізаров та Наталя Іванова. Також вихованцями «Вікторії» є Юрій та

Яна Васютяки, відомі своєю потужною і результативною працею у Києві (клуб «Данс–Центр»).

В. Єлізаров був відомий не лише плідною педагогічною діяльністю (він працював професором кафедри хореографії Кримського університету культури, мистецтв і туризму та професором кафедри хореографії Київської академії танцю і міжнародного Харківського слов'янського університету). Його талант вплинув на формування новаторських підходів до проведення турнірів й на міжнародному рівні. Так, у 1989 р. на чемпіонаті Європи на змаганнях з формейшн в Осло його команда зайняла 4–е місце в фіналі, відкривши світові Україну. Вперше в історії виконавці розігравали на танцполі тему ворожнечі шекспірівських Монтеккі і Капулетті, хоча в ті часи по всьому світу практикували лише синхронне виконання [10].

У 1999 р. Вадим Єлізаров заснував Севастопольський театру танцю. Вже на початку 2000–х рр. глядачі змогли побачити побудовані на бальній хореографії вистави й танцювальні шоу: «Весняна подорож», «Вибране», «Історія кохання», «Кармен», «Вальс про вальс», «Кабаре», «Пігмаліон» «Аргентинське танго», «Exhibition», «Notre–Dame de Paris», «Фуете» та ін. Згодом афішу театру поповнили вистави з дитячого репертуару: «Лускунчик», «Попелюшка», «Бременські музиканти», «З Новим роком, Гаррі Поттер!», «Буратіно», «Алі–Баба і сорок розбійників» та ін.

Колектив підвищував свою майстерність, його члени одночасно виступали на конкурсах і турнірах та грали в спектаклях, при цьому проводили танцкласи для дітей та молоді. Театр успішно гастролював у Німеччині, Франції, Бельгії, Голландії, Швейцарії, Норвегії, Австрії, Чехії, Польщі, Канаді, Угорщині, Ізраїлі, Китаї, Україні, Туреччині, Лівії, Кіпрі, Литві, Росії тощо.

9 грудня 2009 р. наказом Міністерства культури і туризму України Севастопольському театру танцю під керівництвом Вадима Єлізарова було присвоєно звання «академічний». У Києві, в Національному палаці «Україна» пройшов звітний концерт театру, присвячений 10-річчю колективу, де видатні члени цього колективу були удостоєні звань «Заслужений артист України». На жаль, В. Єлізарову не вдалося налагодити роботу київського філіалу театру через низку фінансових та організаційних причин [16].

Отже, Вадим Єлізаров зробив величезний внесок у розвиток бальної хореографії як мистецтва. Він був не лише видатним хореографом і педагогом, а й режисером–постановником, сприяв виведення(ю) бальних танців на театральну сцену та на телеекрани (В. Єлізаров брав активну участь у телевізійних шоу «Танці з зірками» в якості тренера та судді). Багато учнів В. Єлізарова переїхали до різних регіонів України та світу, продовжуючи розвиток професійної і сценічної бальної хореографії.

Бальна хореографія активно розвивалася у *Центральній Україні* – в Кривому Розі, Дніпропетровську, Кіровоградську, а також на Вінниччині, Полтавщині та Черкащині. Видатних успіхів досягли запорізькі танцюристи. У Палаці культури металургів заводу «Криворіжсталь» у 1970 р. відкрилася школа бального танцю під керівництвом Софії Подлясової. Згодом на базі школи було створено ансамбль бального танцю «Юність». Свою початкову бально–хореографічну освіту С. Подлясова здобувала у запорізьких фахівців (Лариса Бочкович, Володимир і Надія Нікітіни). Для підвищення кваліфікації свого колективу С. Подлясова запрошувала кращих танцюристів і тренерів Радянського Союзу, наприклад, Бориса Калініченко (Київ), який регулярно приїжджав до Кривого Рогу й проводив семінари та майстер–класи.

Від 1971 р. тут почали проводити міські конкурси бальних танців: «Весняні ритми» (1971 р., Палац культури металургів), «Ритми–72», який проходив по вихідних у Криворізькому міському цирку (організатори – комітет профспілки заводу «Криворіжсталі», заводський Палац культури металургів – «Криворіжсталь»). Програма складалася з радянських (зокрема «Український ліричний», «Російський ліричний»), європейських і латиноамериканських танців. На запрошення організаторів приїжджали танцювальні пари з Москви, Таллінна, Києва, Харкова, Одеси, Запоріжжя, Дніпропетровська, Ростова–на–Дону та інших міст Радянського союзу. Відбувалися показові виступи переможців конкурсу, в яких брали участь і танцюристи міжнародного класу, наприклад, Відас і Даля Камайтіс з Вільнюса [12].

Потужні виконавські, педагогічні та наукові традиції склалися у Полтаві. Головою місцевої школи бального танцю є Петро Степанович Горголь – випускник Полтавського державного педагогічного інституту (1984 р.), заслужений працівник культури України, суддя міжнародної категорії, професор ПНПУ ім. В.Г. Короленка. П. Горголь є натхненником і художнім керівником ансамблю бально–спортивного танцю «Грація», що в 1973 р. було організовано на психолого–педагогічному факультеті Полтавського національного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка.

Петром Горголем розроблено ряд навчальних хореографічних програм, методичних рекомендацій та спецкурсів, створено багато програм на регіональних телеканалах та радіостанціях. Він є автором великої кількості науково–методичних публікацій та ініціатором проведення науково–практичних конференцій, організатором хореографічних симпозіумів. Також, Петро Горголь щорічно проводить у Полтавському педуніверситеті різні хореографічні заходи

для студентів, учнів шкіл Полтавської області, дітей–сиріт та дітей, які позбавлені батьківського піклування. Петром Горголем організовано безліч лекцій–концертів та семінарів, майстер–класів і творчих зустрічей для студентів–хореографів з відомими представниками танцювального мистецтва. П. Горголь приймає активну участь у засіданні колегій, діяльності громадських організацій різних спрямувань (дитячого, молодіжного, творчого, спортивного), ГО «Танцювальна Полтавщина», роботі журі АСТУ, а також, є представником експертних фахових рад обласних управлінь у справах сім'ї та молоді, управління з питань фізичної культури та спорту Полтавської ОДА.

Досвід плідної роботи Петра Горголя і його учнів став взірцевим для багатьох хореографів. За сприяння міністерства культури СРСР, у 1984 році, було відзнято навчально–методичний фільм – «Бальний танець», де було відображено роботу ансамблю «Грація». А вже у 2019 році, режисеркою Світлою Ліщинською, на замовлення міністерства культури України та Українського культурного фонду, було знято цілий повнометражний документальний фільм – «Бальний король», де Петро Горголь був головним героєм стрічки. Кінокартина була високо оцінена українськими фахівцями та на міжнародних кінофестивалях [3, с. 1].

Львівська школа бальної хореографії є найстаршою в Україні через історичну близькість до західноєвропейських танцювальних традицій. Набір молодих львів'ян до танцювальної школи здійснював ще в 1930 р. Мар'ян Вечисти. На жаль, цей видатний педагог і виконавець згодом переїхав до Кракова, де в 1947 р. став першим Президентом Польського Товариства Танечного.

Активний розвиток бальної хореографії у Львові починається у повоєнні часи. Восени 1966 р. в будинку культури працівників зв'язку

було відкрито курси бального танцю під керівництвом Тамари Леонідівни Рудчик. Першими учнями були старшокласники та студентська молодь, здебільшого з Львівської політехніки. Кілька місяців потому був створений ансамбль бального танцю «Ритм», куди були відібрані кращі випускники курсів. Першим керівником ансамблю став Вікентій Матвійович Рудчик. На той час це був єдиний колектив бального танцю Львівщини. Тоді танцюристами ансамблю «Ритм» стали випускники курсів 1966–1967 рр.: Пасічник Андрій (староста ансамблю), Кучеров Микола, Сьоміна Людмила, Трач Мирослав (відомий архітектор), Козловська Діана, Базюк Сашко, Голонишкіна Людмила, Олійник Владислав, Антошина Наталія, Муж Богдан (останній і донині є професіоналом танцювального спорту).

В перші роки творчої діяльності ансамблю «Ритм» увага керівника була націлена на підготовку концертних номерів. З ними ансамбль часто виступав на львівському телебаченні, в Міністерстві зв'язку в Києві, студентському фестивалі «Весна політехніка», курортах Трускавця та Моршина тощо. Ансамбль брав участь у Республіканському конкурсі «Київські каштани» та Першому міжміському конкурсі бального танцю «Ритми Львова–72».

У 1972 р. в Будинку культури будівельників було організовано ансамбль бального танцю «Полонез–72» (керівники Богдан та Лідія Муж, Микола Кучеров, Роман Довбуш). Незабаром танцювальний ансамбль перетворився на клуб бальних танців, а в 1976 р. його було перейменовано на «Естет» [8]. Історія цього колективу, який отримав чимало нагород та почесних звань, налічує багато славетних сторінок: у 1972 р. він став лауреатом фестивалю самодіяльного мистецтва УРСР, у 1974 р. відкрив свій філіал у місті Кривий Ріг. У 1979 р. відбулося створення Львівської міської школи бального танцю

«Едельвейс» – філії КСТ «Естет», а в 1979 р. було проведено перший у Львові турнір зі спортивних танців (КСТ «Естет», ПМ «Романтик»).

У 1980 р. «Естет» став абсолютним переможцем в 3–х програмах обласного конкурсу серед ансамблів бального танцю «Ритми Карпат», у 1980 р. відбувся перший у Західній Україні Всесоюзний турнір серед майстрів міжнародного класу «Золотий Лев–80» проведений Клубом «Естет» в ПМ «Романтик» (11 запрошених кращих танцювальних пар з 5 республік СРСР), а також показові виступи професійної танцювальні пари Чесловаса і Юрате Норвайшів (Литва). У 1985 р. вперше в історії міста Львова були набрані групи дітей віком від 6 років. З 1986 р. розпочалися концертні гастролі КСТ «Естет» за кордон тощо [15, с. 536].

Багато вихованців КСТ «Естет» продовжили свою професійну кар'єру в якості тренерів і виконавців по всьому світу. Серед них Святослав Влох, керівник КСТ «Пролісок» (Винники), Президент АСТУ; та IDSA; Олег Левицький, керівник КСТ «Едельвейс», голова ЛОО ВФТС; Володимир Козак – керівник КСТ «Динамо», член ВФТС, суддя WDSF; Ігор та Надія Кравець – керівники КСТ «Фламінго», тренери (США); Юрій та Олександра Дацик – тренери КСТ «Естет», тренери в США; Павло та Тетяна Білич – тренери КСТ «Естет», тренери в США; Галина Зябка – танцюристка. Юрій та Ірина Бондаренко заснували в 1981 р. клас бального танцю «Елегія» в міському палаці піонерів, зараз Юрій є керівником Школи сучасного танцю Будинку вчителя. Плідну діяльність вели Ольга та Мар'ян Дацко (останній був очільником колективу бального танцю у Львівській політехніці у період 1977–1979 рр.), Іван Саламандик – керівники славетного ансамблю бального танцю «Мальви» у Тернополя(і), з якого вийшли всі місцеві тренери. За результатами участі в Кубках України та Чемпіонатах

України 2017, 2018, 2019 рр. Львівський обласний КСТ «ЕСТЕТ» в рейтингу 25–ти клубів Львівщини посідає 1 місце.

У 1973 р. після створення в Будинку культури будівельників ансамблю бального танцю «Полонез–72» був заснований ансамбль бального танцю «Мелодія» (БК ВО «Львівприлад»). Приблизно в той самий час при Будинках піонерів та школярів Ходорова, Дрогобича та Стрия виникли дитячі, шкільні гуртки бального танцю, які займались розучуванням специфічної танцпрограми, затвердженої Міністерством освіти (гуцулочка, фігурний вальс, піонерська кадрили, увиванець, падеграс, падеспань тощо).

Саме тоді у цьому регіоні виникла ціла плеяда талановитих педагогів бального танцю: основоположники розвитку бального танцю на Львівщині Тамара та Вікентій Рудчики – керівники ансамблю бального танцю «Ритм» Будинку культури працівників зв'язку (м. Львів); Лідія та Богдан Муж –керівники ансамблю бального танцю «Полонез–72»; Мирон Коник, Леонід Радішевський, Володимир Хатченко – керівники ансамблю бального танцю «Мелодія» Будинку культури ВО «Львівприлад» (заснований 1973 р.); Світлана Торська – керівник дитячого гуртка бального танцю (м. Дрогобич); Лариса Кулинич – керівник дитячого гуртка бального танцю (м. Стрий); Лідія Максимей – керівник дитячого гуртка бального танцю (м. Ходорів) та ін. Ірина та Степан Мазур у 1978 р. заснували при будинку культури лісотехнічного інституту колектив, який у 1980–х рр. став потужним ансамблем естрадного танцю «Життя».

Крім того, вагомий внесок у розвиток бальних танців Львівщини в радянський період зробили Микола Кучеров – вихованець АБТ «Ритм» БК працівників зв'язку, керівник КСТ «Судова Вишня», а також Пасічник Андрій, Базюк Сашко, Сьоміна Людмила, Трач Мирослав, Козловська Діана, Голонишкіна Людмила, Антошина Наталія, Муж

Богдан, Ігор і Наталія Домарадзькі – перші вихованці АБТ «Ритм»; Євгенія Сорокіна – вихованець АБТ «Мелодія» БК «Львівприлад» та АБТ «Естет», керівник дитячого зразкового ансамблю бального танцю «Рондо»; Володимир Хатченко, Леонід Радішевський, Мирон Коник – керівники АБТ «Мелодія» [15, с. 533].

За часів незалежної України традиції львівської школи бального танцю продовжили наступні колективи: КСТ «Естет» (керівники Муж Богдан, Муж Лідія, Муж Маркіян, Муж Ірина); КСТ «Едельвейс» (керівники Левицький Олег, Левицький Всеволод); КСТ «Лідер» (керівники Бусь Ірена, Радченко Олена); мистецька школа «Савич», Дрогобич (керівники Оксана та Ігор Савичі); КСТ «Фантазія», Самбір (керівники Ленець Руслан, Дмитришин Віта); КСТ «Рондо» в будинку культури глухих, заснований у 1978 р. (керівник Євгенія Сорокіна); КСТ «Фокстрот» (керівники Поливка Андрій, Пивоварова Олена); КСТ «Фламінго» (керівники Ігор–Надія Кравець, Осадців Тарас); КСТ «Браво» (керівник Водолазька Поліна); КСТ «Крок», Стрий (кер. Черепаня Тарас); КСТ «Софія», Стрий (керівник Кулинич Лариса); КСТ «Оksamит», Дрогобич (керівник Калічак Леся); КСТ «Аеліта» (керівник Прочко Юрій); КСТ «Пролісок», Стрий (керівник Марюк Ірина); «Діамант», тренер Анна Загребіна; «Віка данс», тренери Максим і Вікторія Ільїнови.

В 1978 р. був заснований клуб бального танцю «Пролісок» при будинку культури у містечку Винники (керівник Святослав Влох). Потім цей колектив перейшов у Львівський політехнічний інститут. В 1986 році керівником ансамблю бального танцю стала Ірена Ривак (тепер Ірена Бусь). Саме вона з Ігорем та Надією Кравець створили хореографію формейшн з європейських танців колективу «Пролісок», який в 1995 році став п'ятим на чемпіонаті Європи IDSF. Юрій та Ірина Бондаренко заснували 1981 р. клуб бального танцю «Елегія» в

міському палаці піонерів, пізніше перейшли в палац культури ім. Гната Хоткевича. У 1982 р. в ПМ «Романтик» заснували клуб бального танцю «Ритм» Володимир Стецюк та Володимир Козак. У 1982 р. при палаці культури залізничників засновано клуб бального танцю «Едельвейс» (Олег Левицький).

Найкращими львівськими парами 1985–1989 рр. були: Ігор Кравець – Надія Мухаметшина (Кравець) – 10 танців, Юрій та Олександра Дацики – латина, Святослав Влох – Ірена Ривак (потім Бусь) – 10 танців, Юрій та Ірина Бондаренко – латина.

Величезний внесок у розвиток бальної хореографії за часів незалежної України зробив львів'янин Святослав Влох. Він став президентом АСТУ з 1992 року і обіймає цю посаду по теперішній час. Він доклав чимало зусиль для організації і проведенні чемпіонатів Європи та світу IDSF в Україні.

Яскравим представником львівської школи є Ірена Бусь, яка була президенткою УРТ з 1995 по 2006 рік. І. Бусь згуртувала в організації найсильніші аматорські і професійні пари, професійних тренерів. Саме пари УРТ гідно представляли Україну на чемпіонатах Європи та світу WDC, а найкращі аматорські пари виступали у фіналах Блекпула, Борнмуса і Лондона. З 1995 р. по даний час Ірена Бусь проводить знамениті змагання «Титули України», учасниками і суддями яких є світові зірки танцювального спорту. З 2016 р. проводить «Відкритий Кубок Львова», який щороку входить в п'ятірку кращих змагань з усіх існуючих видів спорту і нагороджується подяками Львівського міського голови Андрія Садового. З 2016 р. Ірена Бусь – директор професійного підрозділу ВФТС, головний суддя WDSF, суддя міжнародної категорії WDSF і IDO.

Чимало значущого для розвитку спортивно–бальних танців зробив Андрій Поливка: з 2014 р. по даний час він очолює

Всеукраїнську федерацію танцювального спорту (ВФТС). А. Поливка є організатором традиційних змагань «Фокстрот» і «Зимовий кубок Львова». Продовжує плідну наставницьку діяльність Богдан Муж: з 2016 року його вихованці чудово виступають на чемпіонатах Європи та світу під егідою WDSF.

Отже, можна констатувати, що львівська школа бальної хореографії має потужні традиції, започатковані ще в довоєнні часи. В цьому регіоні отримало(и) хореографічну підготовку кілька поколінь аматорів і професіоналів бального танцю високого класу.

Південно–українська школа бальної хореографії сформувалася у результаті педагогічної та творчої діяльності хореографів з південних міст України, насамперед Одеси та Миколаєва.

Розвитку бальної хореографії в Одесі сприяла діяльність видатного педагога та організатора Анатолія Микитовича Целікова, який почав викладати бальні танці у 1969 р. Він зробив великий внесок у популяризацію та професійне становлення бальної хореографії не тільки в Одеській області, а й в масштабах всього СРСР. А. Целіков був не лише видатним виконавцем, а й методистом. Добре знаючи англійську мову, він робив переклади британських підручників з бального танцю. Зокрема, Анатолій Целіков перевів книгу відомого майстра хореографії Алекса Мура з англійської мови на російську. На той період величезного дефіциту інформації, браку методичної літератури, відомостей з історії бальних танців та їх місця в зарубіжній культурі, це було величезним освітнім проривом для багатьох радянських танцюристів. А. Целіков розробляв і власні методичні прийоми навчання, наприклад, він креслив малюнки на асфальті, за якими пари розучували траєкторії руху фігур [15, с.557]. За сприяння А. Целікова у 1970–х до Одеси неодноразово приїжджали з семінарами видатні виконавці бального танцю, зокрема

Олександр і Олена Чекоткіни (перша радянська пара класу «S», м. Москва), Юрате і Чесловас Норвайші (лауреати I Всесоюзного конкурсу виконавців бального танцю в Москві, м. Каунас) [6, с. 85–87].

Анатолій Целіков заснував в Одесі танцювальний клуб під назвою «Сіббоней». З цього колективу вийшли такі добре підготовлені танцюристи і викладачі, як Рита і Анатолій Кронтвайс, Ілля Михайлович Ліхтерман, Давид Олександрович Буртів, Сергій Кирилович Марич. Великі танцювальні клуби були в Іллі Ліхтермана (на жаль, цей педагог потім поїхав на ПМЖ до Ізраїлю), та його учня Тарана Григорія Натановича (він також емігрував у США).

На сьогоднішній день найбільшими танцювальними клубами Одеси керують Давид Буртів («Ах, Одесса»), Сергій Марич (Танцювальний центр «Marich»), учень Сергія Марича Віктор Палій (Школа танцю Віктора Палія у Комплексній дитячо–юнацькій спортивній школі № 1).

Учнями Сергія Марича є Максим Чмерковський – українсько–американський чемпіон світу з латиноамериканських танців, хореограф, який брав участь в американському телевізійному шоу «Dancing With The Stars» («Танці з зірками») та українською реаліті–шоу «Холостяк», а у 2011–2012 рр. вів українське шоу «Куб»; Вадим Мостовий і Анжела Ситнікова – чемпіони України з латиноамериканської програми, які згодом виїхали до Канади і стали першою професійною парою Канади; Дмитро Чернега та Олена Марич (чемпіони України з європейської програми, призери престижних міжнародних змагань); Віктор Кухарський та Анна Карпова (срібні призери чемпіонату світу) [15, с.558].

Діяльність одеських викладачів бального танцю вплинула й на зміцнення школи бальної хореографії в Миколаєві. Регулярні конкурси бальних танців стали проводитися у Миколаєві з 1971 року. 27 жовтня

1974 р. у Палаці культури суднобудівників відбувся IV обласний конкурс виконавців сучасних бальних танців, на якому виступили колективи з усієї області, а також були присутні колеги з Херсона, Одеси, Києва, які щиро ділилися викладацьким та організаційним досвідом [2].

За радянської доби найбільш значущими колективом бальних танців у місті були колектив «Грація» Палацу культури суднобудівників. Його історія почалася у 1968 р., коли була створена школа сучасного бального танцю. Її перший випуск став ядром ансамблю (керівник Лариса Сливняк). За значущий внесок в розвиток культури, високу виконавську майстерність та художній рівень, у 1973 році, ансамблю було присвоєно почесне звання – «Народний самодіяльний колектив». Колективу «Грація» заслужений працівник культури України (2009) В. Почтаренко віддав майже 50 років свого творчого життя як учасник і балетмейстер. Під час його керівництва колектив піднявся на високий щабель професійного виконання, сценічної культури, досяг рівня бездоганної техніки та яскравого артистизму. Сьогодні народний ансамбль бального танцю імені В. Почтаренко під керівництвом Романа Гусакова продовжує плідну творчу діяльність [4].

Отже, специфікою формування вітчизняної бальної хореографії є його тривале існування в системі художньої самодіяльності. Найбільш вагомим періодом його повоєнного відродження були 1960–70-ті роки. Внаслідок послаблення ідеологічного тиску за часів хрущовської відлиги та після проведення Всесвітнього фестивалю молоді (1957 р.) активізувалось поширення зарубіжної танцювальної культури. Радянська бальна хореографія саме в цей період набула своєї сталості, організаційної структурованості, масового поширення і змістовного збагачення. Це зумовило своєрідність вітчизняної

системи самодіяльного хореографічного мистецтва, де одночасно із міжнародними бальними танцями впроваджувались новоутворені хореографічні бальні форми псевдоетнічного походження (радянська програма бальних танців).

У радянські часи в Україні виокремилися декілька областей, де бальний танець зазнав активного розвитку. Центрами мистецтва бальної хореографії стали Київ, Харків, Львів, Донецьк, Полтава, Запоріжжя, Севастополь та деякі інші великі міста країни. Набутий досвід Сьогодні, у ролі тренерів, керівників аматорських та професійних колективів, представники вищезазначених шкіл з успіхом передають наступному поколінню набутий досвід, що надає право говорити про спадковість виконавських і тренерських традицій у бальній хореографії та існування в Україні регіональних шкіл бального танцю.

Література:

1. Базела Д.Д. Діяльність клубів спортивного бального танцю в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку. *Культура і сучасність*. 2019. № 2. С. 80–85.
2. Горбунов Є. «Я хочу запросити на танець вас...» З історії танцювальних колективів Миколаєва. Вечірній Миколаїв. 12.12.2019. URL: <https://vn.mk.ua/ya-priglasit-hochu-na-tanets-vas-iz-istorii-tantsevalnyh-kollektivov-nikolaeva/> (дата звернення: 05.09.2022).
3. Горголь П.С. Інформація про викладацький склад з вебсайту ПНПУ ім. В. Г. Короленка. URL: <http://ped.pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/02/%D0%93%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D1%8C-%D0%9F-%D0%A1..pdf> (дата звернення 05.09.2022).

4. Грація. Народний ансамбль бального танцю ім. В.Г. Почтаренко : офіційний вебсайт. URL: <https://grace.mk.ua/> (дата звернення 05.09.2022).
5. Гурток бальних танців. *Центр дитячої та юнацької творчості №1 Харківської міської ради: вебсайт.* URL: http://cdut1.edu.kh.ua/osvitnij_proces/nashi_kolektivi/gurtki_hudozhnjo-estetichnogo_napryamu/gurtok_baljni_tanci/ (дата звернення 05.09.2022).
6. Єрмакова В.М. Творець, чи жива історія бального танцю. Книжка перша. Х.: Контур, 2007. 216 с.
7. Клуб історичного танцю «Відлуння»: офіційна сторінка на ФБ. URL: <https://www.facebook.com/groups/vidlunnya/> (дата звернення 05.09.2022).
8. Клуб спортивного танцю «Естет»: офіційний вебсайт. URL: <http://estet.lviv.ua/ua/history> (дата звернення 05.09.2022).
9. Куценко А. Підсумки I Всесоюзного конкурсу виконавців бальних танців, 1972. Нариси історії бального танцю. URL: http://danceinfo.com.ua/info/2016/07/08/posvjas_henie_veliko_704.html (дата звернення 05.09.2022)
10. Куценко О.П. Великому вчителю Вадиму Єлізарову присвячується. Нариси історії бального танцю. URL: http://danceinfo.com.ua/info/2017/06/01/velikomu_uchitelju_v_724.html (дата звернення 05.09.2022).
11. Куценко О.П. Життя, присвячене танцю К.: Типографія «Авіаз», 2018, 272 с.
12. Куценко О.П. З історії розвитку бальних танців у Кривому Розі Дніпропетровської області. Нариси історії бального танцю. URL: <https://aleksandr->

- p.io.ua/s1199000/aleksandr_kucenko_iz_istorii_razvitiya_balnyh_tancev_v_krivom_roge_dnepropetrovskoy_oblasti (дата звернення 05.09.2022).
13. Куценко О.П. Олег Касьянов та Олена Касьянова, легенди бального танцю. Нариси історії бального танцю. URL: https://aleksandr-p.io.ua/s2638557/aleksandr_kucenko_oleg_kasyanov_i_elena_kasyanova_legendy_balnogo_tanca (дата звернення 05.09.2022).
14. Куценко О.П. Присвята великому хореографу. Олексій Литвинов. Нариси історії бального танцю. URL: http://danceinfo.com.ua/info/2016/07/08/posvjas_henie_veliko_704.html (дата звернення 05.09.2022).
15. Павлюк Т. С. Бальна хореографія ХХ – початку ХХІ ст.: генезис, соціокультурний контекст, тенденції розвитку: дис... доктора мистецтвознавства: спец. 26.00.01 – теорія та історія культури / НАН України, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. Київ, 2021. 560 с.
16. Севастопольський академічний театр танцю ім. Вадима Єлізарова: офіційний сайт <http://www.yelizarovtheatre.com/ru/theatre/> (дата звернення 05.09.2022).
17. ШестопаЛ Л.В. Стратегії розвитку бального танцю в СРСР середини 50 початку 60–х років ХХ століття. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Мистецтвознавство*. 2019. Вип. 32. С. 90–94.
18. Kryklyvyu S. Interview for Visla Vlog: інтерв'ю. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=jhCu3fnlhSY> (дата звернення 05.09.2022).

References:

1. Bazela D.D. (2019) Activities of sports ballroom dance clubs in Ukraine: current state and prospects for development. Culture and modernity. 2019. № 2. p. 80-85 [in Ukraine].
2. Horbunov E. (2019) "I want to invite you to dance..." From the history of dance groups in Mykolaiv. Evening Mykolaiv. URL: <https://vn.mk.ua/ya-priglasit-hochu-na-tanets-vas-iz-istorii-tantsevalnyh-kollektivov-nikolaeva/> (accessed 05.09.2022) [in Ukraine].
3. Gorgol P.S. Information about the teaching staff from the website of the V.G. Korolenko National Pedagogical University. URL: <http://ped.pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/02/%D0%93%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D1%8C-%D0%9F.-%D0%A1..pdf> (дата звернення 05.09.2022) [in Ukraine].
4. Gracia. Folk Ensemble of Ballroom Dance named after V.G. Postman: official website. URL: <https://grace.mk.ua/> (accessed 05.09.2022) [in Ukraine].
5. Ballroom dancing club. Center for Children and Youth Creativity No. 1 of Kharkiv City Council: website. URL: http://cdut1.edu.kh.ua/osvitnij_proces/nashi_kolektivi/gurtki_hudozhnjo-estetichnogo_napryamu/gurtok_baljni_tanci/ (accessed 05.09.2022).
6. Yermakova V.M. (2007) The Creator or the Living History of Ballroom Dance. Book one. Kharkiv: Kontur. p. 216 [in Ukraine].
7. Historical Dance Club "Vidlunnia": official page on FB. URL: <https://www.facebook.com/groups/vidlunnia/> (accessed 05.09.2022) [in Ukraine].
8. Club of Sports Dance "Estet": official website. URL: <http://estet.lviv.ua/ua/history> (accessed 05.09.2022) [in Ukraine].

9. Kutsenko A. (1972) Results of the First All-Union Ballroom Dance Competition, Essays on the history of ballroom dance. URL: http://danceinfo.com.ua/info/2016/07/08/posvjas_henie_veliko_704.html (accessed 05.09.2022) [in Ukraine].
10. Kutsenko O.P. Dedicated to the great teacher Vadim Elizarov. Essays on the history of ballroom dance. URL: http://danceinfo.com.ua/info/2017/06/01/velikom_u_chitelju_v_724.html (accessed September 05, 2022) [in Ukraine].
11. Kutsenko O.P. (2018) Life Dedicated to Dance K.: Aviaz Printing House, p. 272 [in Ukraine].
12. Kutsenko O.P. From the history of the development of ballroom dancing in Kryvyi Rih, Dnipro region. Essays on the history of ballroom dance. URL: https://aleksandr-p.io.ua/s1199000/aleksandr_kucenko_iz_istorii_razvitiya_balnyh_tancev_v_krivom_roke_dnepropetrovskoy_oblasti (accessed 05.09.2022) [in Ukraine].
13. Kutsenko O.P. Oleg Kasyanov and Olena Kasyanova, legends of ballroom dance. Essays on the history of ballroom dance. URL: https://aleksandr-p.io.ua/s2638557/aleksandr_kucenko_oleg_kasyanov_i_elena_kasyanova_legendy_balnogo_tanca (accessed September 05, 2022) [in Ukraine].
14. Kutsenko O.P. Dedication to the great choreographer. Alexei Litvinov. Essays on the history of ballroom dance. URL: http://danceinfo.com.ua/info/2016/07/08/posvjas_henie_veliko_704.html (accessed 05.09.2022) [in Ukraine].
15. Pavliuk T. S. (2021) Ballroom choreography of the XX - early XXI centuries: genesis, socio-cultural context, development trends: Doctor of

Arts degree: specialty 26.00.01 - Theory and History of Culture / NAS of Ukraine, Rylsky Institute of Art History, Folklore and Ethnology. Kyiv. p. 560 [in Ukraine].

16. Vadym Yelizarov Sevastopol Academic Dance Theater: official website <http://www.yelizarovtheatre.com/ru/theatre/> (accessed on 05.09.2022) [in Ukraine].

17. Shestopal L.V. (2019) Strategies for the Development of Ballroom Dance in the USSR in the Mid-50s and Early 60s of the Twentieth Century. Ukrainian culture: past, present, ways of development. Art History. Issue 32. p. 90-94 [in Ukraine].

18. Kryklyvyy S. Interview for Visla Vlog: interview. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=jhCu3fnlhSY> (accessed September 05, 2022).